

«Littoral 95». Col·loqui internacional sobre els litorals europeus

Nantes (França), 13-18 de novembre de 1995

Àngel Cebollada i Frontera

Data de recepció: gener 1996
Data d'acceptació: març 1996

Resum

Entre el 13 i el 18 de novembre de 1995 tingué lloc el col·loqui internacional sobre els litorals europeus a Nantes (França), que fou organitzat per les Comissions Internacionals de Geografia del Mar i dels Sistemes Costaners de la Unió Geogràfica Internacional. El col·loqui, que inclogué dues sortides, serví per debatre les problemàtiques actuals del litoral des de diferents perspectives i per apuntar els nous models d'ordenació i gestió d'aquest territori.

Paraules clau: litorals, Europa, ordenació del territori.

Resumen. «Littoral 95». Coloquio internacional sobre los litorales europeos. Nantes (Francia), 13-18 de noviembre de 1995

Entre el 13 y el 18 de noviembre de 1995 se celebró en Nantes (Francia) el coloquio internacional sobre litorales europeos, organizado por las Comisiones Internacionales de Geografía del Mar y de los Sistemas Costeros de la Unión Geográfica Internacional. El coloquio, que incluyó dos excursiones, sirvió para debatir las problemáticas actuales del litoral desde diferentes perspectivas y para señalar los nuevos modelos de ordenación y gestión.

Palabras clave: litorales, Europa, ordenación del territorio.

Résumé. «Littoral 95». Colloque international sur les littoraux européens. Nantes (France), 13-18 novembre, 1995

Du 13 au 18 novembre, 1995 eu lieu, à Nantes (France) le colloque international sur les littoraux européens, organisé par les Commissions Internationales de Géographies de la Mer et des Systèmes Côtiers de l'Union Géographique Internationale. Le colloque, avec des excursions comprises, a donné la possibilité de débattre les actuelles problématiques du littoral à partir de différentes perspectives et de signaler les nouveaux modèles de gestion et aménagement.

Mots clés: littoral, Europe, aménagement du territoire.

Abstract. *«Coastlines 95». International Colloquium on European coastlines, Nantes (France), 13th-18th November 1995*

An international colloquium on European coastlines was held at Nantes (France) between 13th and 18th November 1995. It was organized jointly by the International Geographic Union International Commissions on Maritime Geography and Coastal Systems. The colloquium was a forum for the discussion of contemporary problems facing the coast from a variety of perspectives and for the presentation of new initiatives in planning and management models.

Kew words: coastlines, Europe, regional planning.

Del 13 al 18 de novembre de 1995 tingué lloc a Nantes el col·loqui sobre el litoral «Continuités et ruptures sur les littoraux européens: de la mer de Barents à la Méditerranée et de l'Atlantique à la mer Noire» organitzat per les Comissions Internacionals de Geografia del Mar i dels Sistemes Costaners de la Unió Geogràfica Internacional. Sota aquest títol s'aplegaren un total de 174 persones inscrites, que representaven a disset Estats diferents, per exposar i debatre des de diferents perspectives les continuïtats i les ruptures que es donen en aquest medi tan fràgil (punt de contacte entre el medi marítim i el terrestre) com és el litoral.

Els primers dies de congrés (dilluns 13 i dimarts 14 de novembre) i els dos darrers (divendres 17 i dissabte 18) varen estar dedicats a visitar diferents parts de costa atlàntica francesa. En aquest article només es ressenya la primera, ja que el seu autor no va assistir a la darrera. Sota el títol «Nature et Sociétés littorales du Sud Vendée à la Charente Maritime», l'objectiu d'aquests dos dies era el de conèixer les noves perspectives en matèria de gestió del litoral. Els darrers decenniis han estat marcats per la potenciació del desenvolupament turístic i la urbanització que ha provocat la degradació del medi litoral (com l'erosió de platges, la degradació de dunes, etc.). La construcció de defenses costaneres «dures» ha estat la resposta enfront d'aquesta degradació provocada per l'acció humana. Però en els darrers anys aquesta dinàmica de gestió fa un tomb i es comencen a protegir les dunes costaneres, les àrees naturals són valorades positivament, no només per la biodiversitat, sinó també per a un desenvolupament turístic respectuós amb l'entorn; fins i tot hom es planteja desfer obres dures per recuperar àrees naturals (com el cas visitat de la llacuna de la Belle-Henriette). En definitiva, es considera que ens trobem en un moment de ruptura respecte a la gestió realitzada en el litoral al llarg de les darreres dècades i guanya terreny la idea que el manteniment de les dinàmiques naturals (molt actives com vàrem poder constatar al llarg dels dos dies de sortida) són la millor defensa enfront dels processos litorals.

La sessió científica es va desenvolupar al llarg de dos dies (dimecres 15 i dijous 16). La sessió es dividí en tres temes. El primer s'agrupava sota el nom de «Dynamiques socio-économiques: Sociétés, Culture, Activités» que, al seu torn, es va subdividir en quatre apartats. El primer «Sociétés, Culture» va emfa-

sitzar els canvis culturals que ha sofert el litoral a partir de dues dinàmiques diferents: d'una banda, la crisi de les activitats marítimes tradicionals (i en especial la pesca) (Benoit Raoult i António Eduardo Mendonça) i, de l'altra, l'aparició del fenomen turístic, de la freqüentació costanera d'oci (Françoise Péron). Aquests dos fets han trasbalsat les societats i les cultures marítimes, i s'ha arribat a produir una «aculturització marítima» i l'aparició de les «societats turístiques» (Jean Rieucou). A partir d'aquesta nova realitat s'investiga el «patrimoni litoral» (Christian Davy i Yves Le Maitre), l'explotació de les salines (Sarah Mille) i es pretén salvar i desenvolupar la «cultura marítima» (Jacques Plantet).

En el segon apartat, «Pêche et aquaculture», es va aprofundir en el sector pesquer. Aquesta activitat es troba immersa en una greu crisi de sobreexplotació i d'enfonsament dels seus mercats després dels esforços de reconversió que es feren en els anys seixanta, en què s'abandonaren les formes artesanals de pesca i esdevingué una activitat comercial amb la introducció de noves i sofisticades tecnologies. Aquesta situació ha portat a la introducció de capital estranger en la flota pesquera en el cas bretó (Philippe Fournet), a l'especialització dels ports gallecs segons el tipus de pesca i a la sobreexplotació dels recursos marins (Ruben Camilo, Lois González i Jose Antonio Pérez Sánchez) que en nombroses ocasions condueix a un enfrontament entre les comunitats pesqueres dels diferents països; l'existència de la Mid-Channel Potting Conference seria un exemple que es podria seguir per solucionar els contenciosos que sorgissin (Mark Wise). Cada cop més es dona una domesticació del mar responnent a les dificultats d'accedir als mars internacionals i a l'esgotament dels recursos marins; a Galícia, la producció de musclos repeteix l'estructura productiva de l'agricultura (mida de l'explotació, treball a temps parcial i paper de la dona) (Anxos Piñeiro Antelo i Xosé Santos Solía). També en aquests espais es donen competències entre els diferents usos, ja que conviuen amb la pesca, l'agricultura (cada vegada més contaminant), el turisme, les residències secundàries, l'activitat nàutica i l'activitat industrial (Gildas Borel).

El tercer apartat, «Tourisme», analitzava els canvis en aquesta activitat des de dues vessants diferenciades. L'una posava l'accent en l'ecodesenvolupament (Jean-Pierre Augustin) i en la necessitat de reformular els principis de gestió en els espais turístics litorals segons una tipologia d'espais i les motivacions dels usuaris i les usuàries (Louis Brigand). L'altra vessant tractava de l'adaptació del sector turístic a la nova realitat que viuen els països de l'est, que transforma el turisme d'activitat social a activitat econòmica (Claude Cabanne i Werner Sperling).

El quart apartat versava sobre el «Transport». Les comunicacions presentades sobre aquest tema eren força disperses i tractaven tant temes específics com temes concrets a partir dels canvis globals de l'economia. Així, les comunicacions presentades en aquest apartat versaven sobre temes com: l'estudi de les condicions de treball en el port de Nantes-Saint Nazaire (Jean-Clovis Pougui); la descripció de com els petits ports, els més perjudicats en la nova organització econòmica, es defensen de la competència portuària dels més

grans (Brian Slack); la política de cada port de l'eix atlàntic d'establir les seves bases per a la competitivitat malgrat que el fòrum de l'Arc Atlàntic prioritzava l'aprofundiment de la relació entre diferents ports (Guy Baron); l'impacte que el funcionament del túnel de la Mànega, en el context per dotar Londres de «continuitat territorial», tindrà en la combinació tradicional dels mitjans de transport que uneixen la Gran Bretanya amb el continent (Étienne Auphan), i l'estudi de l'impacte de l'explotació dels hidrocarburs de la plataforma continental noruega en els medis socioeconòmics locals del litoral d'aquest país escandinau (Jacques Guillaume).

El segon tema de la sessió científica portava el títol de «Dynamiques naturelles: Nature et Sociétés, études de cas». Pel conjunt de comunicacions (setze en total) va quedar de manifest com les dinàmiques naturals d'un medi tan fràgil com és el litoral han quedat modificades per les accions antròpiques (intensificació agrícola, urbanització, pol·lució, turisme de masses, etc.). És per això que cal un profund coneixement d'aquest medi per poder actuar-hi (Paul Fattal i Marc Robin). En el congrés va quedar de manifest el creixent interès que desperten les zones humides per la seva biodiversitat, pel suport a l'activitat humana i per la zona potencial d'extensió de les crescudes (Christian Rigaud, Jacques Massé i Valérie Merle). Darrerament l'«era dels enginyers» ha deixat pas a la participació d'altres actors socioprofessionals i de la societat civil (André Olivaux). Això comporta que cada vegada es valori més l'existència d'aquests espais com a «capital natural» (Joan Manel Soriano, David Saurí, Josep Gordi i Josep Vila). Avui ja es donen casos d'un cert intent de retrocedir i desfer obres d'enginyeria per permetre, en la mesura del possible, les dinàmiques naturals; aquest seria el cas de les zones humides tancades per dics de la costa atlàntica francesa (Caroline Vaucourt). La dinàmica d'erosió de platges i la relació dialèctica que té amb les activitats econòmiques va ser tractat per representants de mars tancades com la Mediterrània (C. Bruzzi i Mireille Provansal; Olivier Cohen i Edward J. Anthony) o la Negra (Galina V. Vykhovanets). Cal esmentar el paper de la cartografia automàtica en «la restauració, la gestió i la preservació de la qualitat del medi» (Emmanuelle Éon i Nicole Piriou) i de les imatges per satèl·lit per poder estudiar l'evolució de l'ordenament litoral (Loïc Menanteau, Yves-François Thomas i Hélène Brouchoud).

El tercer tema, «Aménagement et Gestion: Politiques et Stratégies», es trobava dividit en dos apartats. El primer, dedicat a «l'expérience française», analitzava el conjunt d'eines jurídiques i legislatives i la concepció que des de l'Estat veï s'enfronta a l'ordenament del litoral. La «Loi Littoral» francesa és un text que reforça la política estatal de preservació dels espais litorals. Però, tot i que els objectius d'aquesta llei són ambiciosos i lloables, són difícilment conciliables entre les dues lògiques enfrontades: els que la veuen com una eina general de preservació del litoral i els que no creuen que s'adapti a les necessitats locals (Annick Cleac'h). En una altra comunicació (Jean-Pierre Pinot) es descriu la validesa dels «Schémas de Mise en Valeur de la Mer» (SMVM) per controlar la urbanització costanera afectada per la forta erosió de la costa del nord

de la Bretanya. Els plans de prevenció dels riscos naturals previsibles (PPR), que complementen els SMVM i la «Loi Littoral», tenen per objectiu delimitar l'espai en zones homogènies des del punt de vista de les prescripcions que poden aplicar-se al pla d'urbanisme i estan adaptats als fenòmens d'erosió marina (Michel Toulemon i Frank Levoy). Per a la tasca de protegir i recuperar el patrimoni natural, cal una aproximació global del litoral que coordini l'acció de l'Estat; en aquest cas l'aplicació del GIS pot ser d'una gran utilitat (Andrée Dagorne). En conjunt, en els darrers vint-i-cinc anys ha sorgit a França la necessitat de gestionar la natura d'una manera més respectuosa tot abandonant les respostes d'enginyeria immediates als problemes d'erosió, protegint territoris per alguna fragilitat, raresa, etc. Sembla que en aquest fi de mil·lenni hi hagi una ruptura amb els dos darrers segles de «domesticació» de la natura (Alain Miossec).

El segon apartat del tercer i darrer tema agrupava un gran nombre (setze) de comunicacions diverses sota el títol d'«Autres expériences». Els representants dels països bàltics exsoviètics exposaren com el canvi de règim polític i social implica un forçós canvi en l'ordenació del litoral. S'analitza l'efecte dels canvis de propietat en el paisatge de les petites illes estonienes i s'exposa com s'afronta la nova era tot just començada (Elle Puurman). La desaparició de l'URSS, que tenia aquest litoral com a àrea militar, implica un esforç per coordinar accions intergovernamentals per al seu desenvolupament (Algirdas Gaigalas i Saukius Gulbinkas). Així mateix, en aquesta sessió es posà de manifest la necessitat d'integrar entre les prioritats econòmiques i socials les conseqüències de l'elevació del nivell del mar en les àrees litorals que poden veure's afectades (Karol Rotnicki). Al llarg d'aquest apartat hi hagueren aportacions de planejament a diferent escala; des de la necessitat de desenvolupar els diferents convenis internacionals (Agenda 21, el PAM o la recent convenció de Barcelona) a la mar Mediterrània (Adalberto Valega), fins a l'escala local (Paul Morrison; Roger G. Bennet) passant per una escala regional (Ferran Navines i Xavier Paunero). Finalment, hi hagueren diverses aportacions metodològiques i conceptuals: l'ordenació i la gestió sorgits des de la base de la participació social (Françoise Breton, Àngel Cebollada i Roser Ollé); la necessitat de tenir en compte les dinàmiques litorals com la millor defensa de la costa (Yurii D. Shuisky), i la introducció del concepte de mitigació (*mitigation*) en l'ordenació del litoral com a millor defensa del risc i de l'atzar (*hazard*) (Nobert P. Psuty).

En definitiva, unes jornades molt intenses on es va debatre el futur del litoral en un moment en què el respecte als cicles naturals i l'objectiu d'un desenvolupament sostenible es presenten com a possibles solucions per a la societat del segle XXI.